

کتابخانه‌های ایران

و

مقدمه‌ای درباره کتابخانه‌های قدیم

ایرج افشار

بنا، بیت هفته کتاب

از انتشارات اداره کل نگارش وزارت آموزش و پرورش

تهران - ۲۶ آبان ۱۳۴۴

・1・

16

۶۵۰۰۹۸۴

کتابخانه‌های ایران کتابخانه شخصی ابراهیم

و

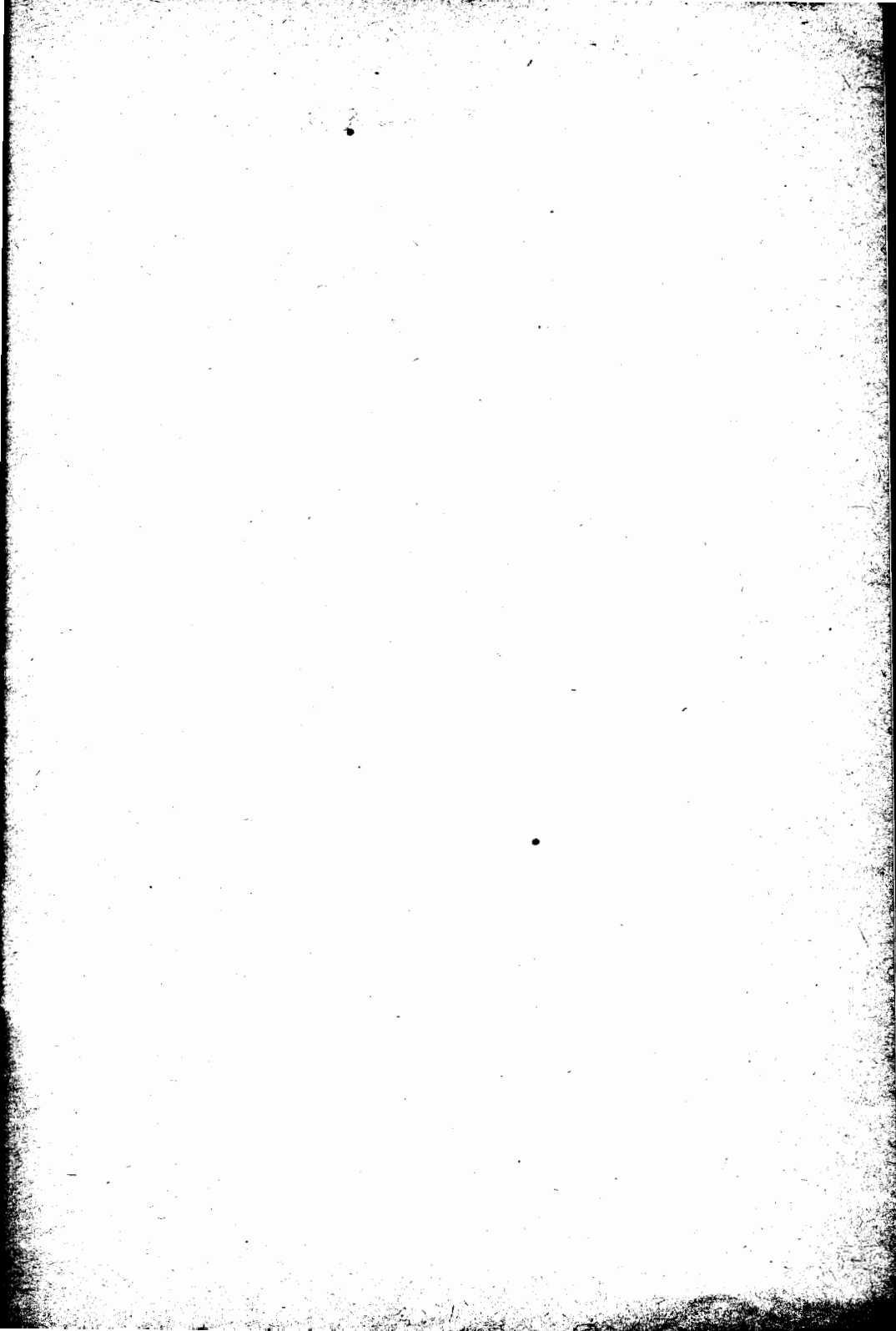
مقدمه‌ای درباره کتابخانه‌های قدیم

ایرج افشار

بمناوبت هفته کتاب

از انتشارات اداره کل نگارش وزارت آموزش و پرورش

تهران - ۲۶ آبان ۱۳۴۴

مقدمه

دفتری که در معرفی کتابخانه های کنونی ایران با مقدمه ای در تاریخچه کتابخانه های قدیم منتشر میشود به مناسبت مراسمی است که به نام هفته کتاب و به ابتکار اداره کل نگارش وزارت آموزش و پرورش در سراسر کشور از ۲۲ آبان تا اول آذرماه بمنظور ترغیب جامعه به کتاب خواندن برگزار می شود .

برای آنکه محققان و اشخاص دیگر، کتابخانه هائی را که در حال حاضر در تهران و شهرهای دیگر وجود دارد بشناسند و بر تعداد مجموعه کتب آنها وقوف حاصل کنند، این فهرست تهیه و نیز به اجمال وصفی در باب نوع آنها بصورت بخشی کلی شده است .

امیدست مدیران کتابخانه ها برای تکمیل این راهنما پهرستنامه ای را که در انتهاست تکمیل نموده به نشانی ذکر شده ارسال دارند .

فهرست

۵۰	تاریخچه کوتاهی از کتابخانه های قدیم
۱۲	کتابداری
۱۴	کتابخانه های امروز
۲۰	بررسی کتابخانه های عمومی
۲۸	فهرست کتابخانه های ایران
۲۹	کتابخانه های تهران
۳۴	کتابخانه های شهرستانها

تاریخچه گوناومی از کتابخانه‌های قدیم

کتاب و کتابخانه که از آثار مبارک تمدن بشری است در ایران سابقه دراز دارد. اگرچه از دوران پیش از اسلام اطلاعات کافی و بسیط درین باب نداریم اما به حکم اشاره‌ای که ابن‌الندیم در «الفهرست» دارد در اصطخر (تخت جمشید) الواح گلی زیادی وجود داشته که بر آنها علوم مختلف نقر شده و نبشته بوده است و اسکندر دستوری دهد تا مطالب آنها را استنساخ و به کتابخانه اسکندریه حمل کنند. این اشاره ابن‌الندیم با کشف سی هزار لوح گلین که در سال ۱۳۱۲ شمسی در زیر ویرانه‌های تخت جمشید به دست آمد بی ارتباط نیست. توضیح مطلب اینست که در یکی از زیرزمینهای کاخ آپادانا که در آن مسدود بود الواح گلین به زبانهای پارسی باستان و عیلامی به دست آمد. بر روی این الواح اطلاعات زیادی مربوط به مزدکارگران ثبت است که از آنها استنباطات مفیدی در باب زندگانی اجتماعی به دست می‌آید. باستان‌شناسان به این الواح خزانه تخت جمشید نام داده‌اند.

قدیمترین کتابخانه یا کتب‌خانه یا خزانه در قلمرو حکومت‌های اسلامی که برای استفاده عموم بوده است منسوب به خالد بن یزید بن معاویه است. پس از آن کتابخانه دارالحکمه (= بیت‌الحکمة) که در عهد مأمون وسعت گرفت قابل ذکرست و ظاهراً اساس آن در عهد هارون الرشید گذاشته شد. نوشته‌اند که هارون الرشید کتب بسیاری از شهرهای مهم

روم شرقی به آنجا آورد. به دستور مأسون در این کتابخانه دارالترجمه‌ای هم ایجاد شد و به ترجمه کتب سریانی و یونانی و هندی آغاز کردند. کتابخانه‌های مهم دیگر نیز چون کتابخانه شاپور بن اردشیر در بغداد بود که بسیاری از کتب آن با هجوم طغرل سلجوقی از میان رفت.^۱ از کتابخانه‌های مشهور دیگر آن شهر مستنصریه راهم باید نام برد.

ملوک فاطمی مصر نیز در قاهره کتابخانه بزرگی ایجاد کرده بودند. در اندلس و مصر و شام کتابخانه‌های عموسی و مهمی وجود داشت که ذکر آنها در مآخذ قدیم آمده است. از آن جمله خزانه الحکمة در اندلس که تعداد کتب آن را چهار صد هزار نوشته اند. دیگر کتابخانه‌ای که العزیز بالله در قاهره ایجاد کرد و جرجی زیدان تعداد کتب آن را بالغ بر یک میلیون و نیم ذکر می‌کند و فقط هزار و دویست نسخه از تاریخ طبری در آنجا محفوظ بوده است. این کتابخانه به دست صلاح الدین ایوبی از میان رفت. در طرابلس شام کتابخانه معتبری بود که فرنگیان چون به آنجا هجوم آوردند آن را سوزانیدند.

از قدیمترین کتابخانه‌های ایران که در کتب ذکر آنها آمده کتابخانه ابوالوفای بن سلمه در همدان و کتابخانه عضدالدوله دیلمی در شیراز^۲ و کتابخانه ابن عمید وزیر در ری^۳ و کتابخانه صاحب بن عباد

۱- برای اطلاعات کافی درین باب نگاه کنید به خزائن الکتب القدیمة تألیف کورکیس عواد چاپ بغداد، و تاریخ تمدن اسلامی تألیف جرجی زیدان، و به مقاله Kitabhaneh بقلم F. Krenkow در دائرة المعارف اسلامی چاپ اول.

۲- نگاه کنید به احسن التقاسیم (ص ۴۹۹-۵۰۱) که تفصیل آن را ذکر می‌کند. یا قوت در معجم الادب اردزگر کتابخانه بهاءالدوله دیلمی فرزند عضدالدوله بقیه پاورقی در صفحه بعد

در ری^۱ و کتابخانه نوح بن منصور در بخارا^۲ و کتابخانه را مهرمز^۳ و کتابخانه ری^۴ و کتابخانه آل خجند در اصفهان و کتابخانه های نظامیه در بغداد و نیشابور و کتابخانه مدرسه صابونی در نیشابور و کتابخانه قلعه الموت^۵ و کتابخانه رشید و طواط در خوارزم و کتابخانه غزنویان در

بقیه پاورقی از صفحه قبل

از قول صاحب کتاب المفاوضة نقل می کند که این بواب گفته بوده است که در آن کتابخانه کتابدار بوده است (مجله یادگار ج ۴ ش ۹ ر. ۱ ص ۱۱۴).
۳- این مسکویه کتابدار این کتابخانه بود.

۱- نوشته اند که ۱۱۷۰۰ جلد کتاب داشت و چهارصدشتر آن راسی کشید (روضات الجنات ص ۴۷۸)، ذکرش در کتاب النقض نیز هست. (ص ۱۱۲)

۲- همان کتابخانه ای است که ابن سینا کتب آنجا را خواند و نوشته اند که پس از استفاده آتش زد! ابن سینا در سرگذشت خویش می نویسد: «سپس روزی از او دستوری خواستم که به کتابخانه شان بروم و آنچه از کتابهای پزشکی در آنجا هست بخوانم و مطالعه کنم. پس مرا دستوری داد و به سرائی اندر شدم که خانه های بسیار داشت و در هر خانه ای صندوقهای کتاب بود که روی هم انباشته بودند. در یک خانه کتابهای تازی و شعر، در دیگری فقه و بدینگونه در هر خانه ای کتابهای دانشی. پس بر فهرست کتابهای اوایل نگریستم و هر چه از آنها را که بدان نیاز داشتم خواستم و کتابهایی یافتم که نام آنها به بسیاری از مردم نرسیده بود...» (پورسینا تألیف سعید نفیسی ص ۶۵)
۳- مقدسی در احسن التقاسیم ص ۴۱۳.

۴- این کتابخانه به دست سلطان محمود غزنوی سوزانیده شد. فهرست این

کتابخانه بالغ بر ده مجلد بوده است. (معجم الادبا ۲: ۳۱۵)

۵- عطا ملک جوینی در جهانگشا (ج ۳ ص ۴۴ و ۴۶ و ۲۷۰) از آن ذکر میکند.

غزنه^۱ و دارالکتب رستم بن علی در طبرستان^۲ و کتابخانه های مسجد کمالیه و عزیزیه در مرو^۳ و کتابخانه رصد سراغه^۴ و کتابخانه ربیع رشیدی^۵ و کتابخانه مسجد جامع گواشیر در بردسیر^۶ و کتابخانه مدرسه قطبیه در کرمان^۷ و کتابخانه رکنیه در یزد^۸ و کتابخانه بوظاهر خاتونی در ساوه^۹ و کتابخانه مشهد رضا^{۱۰} و کتابخانه بقعه شیخ صفی^{۱۱} و کتابخانه

۱- کتابداری این کتابخانه مدتی با مسعود سعد سلمان بود. خود میگوید:

دارالکتب امروز به بنده است مفوض این عز و شرف گشت مرا رتبه والا پس زود چه آراشته گنجی کنم من کوتاژه مثالی بود از مجلس اعلیٰ ۲ تاریخ طبرستان ص ۴.

۳- یاقوت در معجم البلدان ذیل مرو.

۴- تعداد کتب آنرا کتبی (۱۴۹:۲) چهارصد هزار جلد نوشته است (یادداشت های قزوینی).

۵- خواجه رشید در مکتوبی که به مولانا صدرالدین محمد ترکه نوشته است و صورت وصیت نامه دارد تفصیل کتب خانه و تعداد آن را که شصت هزار جلد بود و انواع کتب آن را می نویسد (مکاتبات رشیدی).

۶- توسط ملکه محمد بن ارسلان شاه هفتمین ملوک از قاوردیان کرمان ایجاد شد و پنجهزار کتاب در آن بود. (بدایع الزمان ص ۲۷)

۷- سمط العلی ص ۳۴

۸- جامع مفیدی جلد سوم ص ۶۵۵.

۹- کتاب النقص (ص ۱۲) و آثار البلاد قزوینی ذیل ساوه.

۱۰- این کتابخانه امروزه باقی و بنام آستان قدس رضوی مشهور است.

برای تاریخ آن نگاه کنید به سلسله مقالات بقلم آقای او کتایی در مجله آستان بقیه پاورقی در صفحه بعد

سلاطین تیموری^۱ بخصوص درهرات و کتابخانه سلاطین صفوی^۲ و کتابخانه خاندان شوشتری درشوشتر^۳ و کتابخانه آل مشعشع درحویزه و کتابخانه مسجد عتیق اصفهان^۴ است که اسم و ذکر آنها در مآخذ می آید و متأسفانه مجال آن نیست که راجع به هر یک تفصیل داده شود.^۵ در اینجا ناگزیر از ذکر این مطلب هستم که در دوره صفوی چون

بقیه پاورقی از صفحه قبل

قدس رضوی سال اول (۱۳۳۹-۱۳۴۰) و مقدمه فهرست کتب خطی آنجا (جلد اول).

۱- این کتابخانه پس از جنگهای ایران و روس در عهد فتحعلیشاه بدست سپاه روس غارت شد و غالب کتب آن به روسیه برده شد و اکنون در مؤسسه شرقشناسی لنین گراد محفوظ است.

۱- از جمله کتابخانه میرزا اسکندر که در مطلع السعدین ذکر آن آمده است (ص ۵۸۹ جلد ۲ جزء اول چاپ ماهور).

۲- نگاه کنید به عالم آرای عباسی چاپ دوم ص ۱۷۴، ۱۷۵، ۱۷۶، ۱۷۷، ۱۷۸، ۱۷۹، ۱۸۰، ۱۸۱، ۱۸۲ و معلوم شود که این کتابخانه از عهد شاه طهماسب تأسیس شده همه سلاطین به آن احترام می گذاردند، تا اینکه شاه عباس کتب آن را بر مشهد رضاقف کرد. نیز نگاه کنید به عباسنامه ص ۳۴۱ (اراک ۱۳۲۹).

۳- نگاه کنید به تذکره شوشتر تألیف سید نورالله شوشتری که تعداد کتب خود را دوازده هزار جلد می نویسد و آن را وقف عام کردند. در مجله راهنمای کتاب (۱۱۳:۳) عین مطلب را نقل کرده ام.

۴- نگاه کنید به ص ۲۳ از ترجمه المحاسن اصفیاء که فهرست آن را مشتمل بر سه مجلد بزرگ حجیم ذکر کرده. این کتابخانه بنا کرده رئیس ابوالعباس احمد ضبی بوده است.

۵- آقای عبدالعزیز جواهر کلام رساله ای بنام کتابخانه های ایران (طهران ۱۳۱۱) دارد که ذکر بعضی از این کتابخانه ها در آنجا آمده است.

سلاطین مغول تیموری هند به علم و ادب توجه وافر داشتند کتابخانه های بسیاری در آنجا تشکیل شد و بسیاری از کتابهای فارسی از ایران به آنجا رفت. همچنین در دربار سلاطین عثمانی و دستگاه پاشایان و وزرای آن مملکت کتابخانه های مهم ایجاد شد که هنوز بقایای آنها در دو مملکت هند و ترکیه در کتابخانه های عمومی محفوظ است. در باره کتابخانه شاه جهان عبداللطیف شوشتری در تحفة العالم شرحی دارد و تعداد کتب آنجا را سه لک (= سیصد هزار) نوشته است^۱.

بطور کلی باید کتابخانه های ایران اسلامی را از بدو امرالی دوران مشروطیت به انواع زیر تقسیم کرد:

الف - کتابخانه سلاطین و ملوک.

ب - کتابخانه شاهزادگان و رجال مملکتی.

ج - کتابخانه علماء و دانشمندان بخصوص فقها.

د - کتابخانه مدارس و مساجد و بقاع و وزارت.

کتابخانه سلطنتی در دوران قاجاریه در عهد فتحعلیشاه تأسیس شد. شاهزادگان و رجال مملکتی هم مانند اعتضاد السلطنه و فرهاد میرزا معتمدالدوله و بهاءالدوله به جمع آوری کتب پرداختند.

از زمانی که رابطه ایران با اروپا بسط یافت و نفوذ تمدن غربی در ایران گسترش گرفت شکل و وضع کتابخانه در ایران تغییر یافت و نخستین کتابخانه ای که با اسم «ملی» در ایران تشکیل شد کتابخانه ای که جمعی از آزاد فکران تهران است تأسیس کردند و اما در سال ۱۳۲۶ قمری از میان سیرود^۲.

۱- تحفة العالم، چاپ بمبئی (عین مطلب را در مجله مهر، ۸: ۱۴۰ نقل کرده ام)

۲- حیات یحیی، جلد اول ص ۲۲۱

در دارالفنون نیز کتابخانه کوچکی بود که بعداً بنام کتابخانه عمومی معارف توسعه یافت و کتب آن پس از تأسیس کتابخانه ملی به این کتابخانه اخیر نقل گردید. قدیمترین کتابخانه‌ای که از عهد اخیر و طبق شیوه اروپایی وجود دارد کتابخانه مجلس شورای ملی است. با پیشرفتهایی که ایران در سیر بطرف تمدن جدید کرد کتابخانه ملی در سال ۱۳۱۷، و در دانشکده‌ها کتابخانه‌های مخصوص علمی و تحقیقی تشکیل شد که بحث از هر یک این مقاله را به درازا میکشاند و ناگزیر بذکر نام و آمار کتابخانه‌هایی مهم می‌پردازد.

۱- برای تفصیل درین باب نگاه کنید به مقاله دکتر مهدی بیانی بنام

«کتابخانه‌های ایران» مندرج در مجله کتابهای ماه سال ۳ ص ۱۱۷-۲۱۵ و برای معایب کتابخانه‌های ایران به مقاله نویسنده بنام «کتاب انبار» مندرج در مجله راهنمای کتاب سال موم ص ۶۰۵-۶۱۰ و «کتابخانه‌های ایران» مندرج در مجله یغما (سال ۱۳۴۳)

کتابداری

از کتابداری و آئین آن اطلاعات کافی در دوران اسلامی نداریم. بشرحی که پیش ازین دیدیم ابن سینا نوشته است که در کتابخانه نوح بن منصور کتب را درصندوقها می گذارده اند و آنها را بترتیب علوم تقسیم کرده بودند. درچیدن کتاب ظاهرآمرسوم بوده است که کتابها را ازجهت افقی روی هم قرار می داده اند وقرآنها همیشه درقسمت بالای قفسه ها روی دیگرکتب گذاشته میشده است.

بانفوذ تمدن غربی آئین کتابداری اروپایی درایران رواج گرفت. فعالیتهایی که درکارکتابداری شده است بترتیب زیر خلاصه

می شود :

۱- تعلیم کتابداری : نخستین بار در سال ۱۳۱۷ کلاس برای تربیت کتابدار زیر نظر وزارت فرهنگ تشکیل شد. مدت این کلاس بیش از سه ماه نبوده است.

دومین بار کلاس کتابداری با همکاری دو کتابدار اروپایی در سال ۱۳۳۲ با همکاری دانشکده ادبیات در دانشگاه تهران تشکیل گردید. سومین با همکاری متخصصین امریکایی در سال ۱۳۳۴ در دانشگاه تشکیل شد.

چهارمین بار در دانشسرای عالی دوره کتابداری مقدماتی مدت یک ماه با همکاری یونسکو در سال ۱۳۴۱ تدریس شد.

پنجمین بار با همکاری کمیسیون ملی یونسکو و شورای خواندنیهای نوسوادان دوره‌ای به مدت بیست روز در آبان ۱۳۴۳ تشکیل شد و کتابداران ولایات در آن شرکت کردند.

اداره انتشارات و روابط کتابخانه‌های دانشگاه تهران جلسات مشورتی و آموزشی کتابداری برای تعلیم یافتن کتابداران خود در مهر ۱۳۴۳ به مدت چهار روز تشکیل داد.

۲- کمیته کتابخانه‌ها - یکی از کمیته‌های فرعی کمیسیون ملی یونسکو است که با مشارکت چندتن از کتابداران کار می‌کند.

۳- انجمن کتابداران - تاکنون در ایران تشکیل نشده است، اما سه بار برای ایجاد آن فعالیت شده است و در زمان نگارش این‌سطور برای ایجاد آن اقداماتی می‌شود.

۴- فهرست نویسی - برای نسخ خطی کتابخانه‌های ملی، مدرسه سپهسالار، آستان قدس رضوی، دانشکده حقوق، دانشکده ادبیات، وزارت امور خارجه، تربیت (تبریز)، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران فهرست تألیف شده است. به‌خصوص درین باب کوشش‌های آقای محمدتقی دانش‌پژوه قابل تذکار است که تاکنون شانزده جلد فهرست تهیه و طبع کرده است.

برای کتابهای چاپی تاکنون جهت کتابخانه بانک ملی (= بانک مرکزی) و کتابخانه تربیت تبریز و قسمتی از کتب آستان قدس رضوی و مدرسه حجتیه قم فهرست طبع شده است.

نشریه‌ای هم از طرف کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران مخصوص نسخ خطی بنام «نشریه کتابخانه مرکزی در باره نسخه‌های خطی» انتشار می‌یابد و تاکنون چهار جلد از آن طبع و نشر شده است.

کتابخانه‌های امروز

امروز کتابخانه های مختلفی در ایران وجود دارد که فهرست آنها در انتهای این دفتر می آید. از لحاظ کلی و نوعی این کتابخانه ها عبارت است از :

الف - کتابخانه ملی

کتابخانه ملی در سال ۱۳۱۷ شمسی از ترکیب کتابهای کتابخانه عمومی معارف (دارالفنون) و قسمتی از کتب کتابخانه سلطنتی ایجاد شد. و امروز حدود هفتاد هزار جلد کتاب دارد. اگرچه مرسوم است که درین کتابخانه جمیع انتشارات ایران و مربوط به ایران و کتابهای فارسی چاپ خارج موجود باشد، اما بعلمت آنکه قانون اهدای نسخ مجانی ضمانت اجرا ندارد این کتابخانه بیش از دو سوم انتشارات مملکتی را ندارد. حتی همه نشریات دولتی را هم در آنجا نمی توان به دست آورد. وظیفه دیگر آن است که کتابهای مربوط به ایران و کتابهای مهم (از جمله کتب مراجعه و نشریات ادواری) را در مجموعه خود جمع کنند. استفاده کنونی ازین کتابخانه بیشتر برای ملاحظه نسخ خطی و چاپی قدیم مقدور است.

ب - کتابخانه های دانشگاهی و تخصصی

این دسته از کتابخانه ها به نسبت از انواع دیگر کتابخانه ها در ایران بصورت منظم تری اداره می شود.

اکنون دانشکده‌های سیزده گانه دانشگاه تهران هر یک کتابخانه مستقلی دارند. در ولایات نیز دانشکده‌ها دارای کتابخانه‌های با ارزشی است.

کتابخانه‌های دانشکده‌های ادبیات و حقوق در تهران اولین و دومین کتابخانه بزرگ (بتعداد) و مهم ایران بشمار می‌آید. اولی حدود صد و دومی هفتاد هزار جلد کتاب دارد.

کتابخانه‌های تخصصی در ایران غالباً از آن مؤسسات دولتی است، مثل کتابخانه انستیتو پاستور، بانک ملی ایران، موزه ایران - باستان و جزاینها. درین سالهای اخیر مؤسسات دانشکده‌ها مثل مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، مؤسسه تحقیقات اقتصادی، مؤسسه ژئوفیزیک، مؤسسه تحقیقات بهداشتی نیز کتابخانه‌های اختصاصی مفیدی را بنیاد گذارده‌اند.

در دانشگاه تهران اسامی کتابخانه مرکزی هم ریخته شده است و بنای معظم دوازده طبقه آن در دست ساختمان است. این کتابخانه اکنون در حدود بیست هزار کتاب دارد که بیشتر نسخ خطی و عکسی و فیلم است. این کتابخانه مرکز جمع‌آوری کتب اساسی مراجعه و تحقیق خواهد بود.

ج. کتابخانه‌های عمومی

تعداد کتابخانه‌های عمومی در ایران چندان که باید نیست و عده‌ای از شهرهای کوچک هنوز کتابخانه عمومی ندارد. کتابخانه‌های عمومی موجود به یکی از سه ترتیب زیر تشکیل شده است:

۱- کتابخانه‌های عمومی وقفی اشخاص یا وابسته به مؤسسات

مردم شهر.

نمونه مشخص و مهم این نوع، کتابخانه آستان قدس در مشهد، کتابخانه ملک در تهران، کتابخانه مجلس شورای ملی در تهران، کتابخانه ملی * رشت، کتابخانه ملی * تبریز، کتابخانه مدرسه سلطانی کاشان (انجمن آثار ملی)، کتابخانه عمومی انجمن کتاب در تهران، کتابخانه های انجمن های فرهنگی خارجی...

۲- کتابخانه های عمومی فرهنگ نظیر کتابخانه فرهنگ مشهد، کتابخانه تربیت تبریز.

۳- کتابخانه های عمومی شهرداریها نظیر کتابخانه پارک شهر در تهران، کتابخانه ساری، بابل و اصفهان.

فعلا مهمترین و منظم ترین کتابخانه های عمومی که دارای اعتبار مالی هستند نوع دسته اول است، یعنی آنها که از آن شهرداری یا فرهنگ نیست و تعلق به مردم دارد، خواه بصورت وقف است و خواه ناشی از فعالیتهای عمومی دیگر.

مسأله کتابخانه عمومی در ایران و فعالیتهای فکری و تعلیماتی آن نظیر آنچه که در کشور های دیگر توسط این نوع کتابخانه ها به ثمر می رسد برای ما بکلی تازه است. هنوز هیچ یک از فعالیتهای لازم نظیر قصه گوئی برای کودکان، نمایش دادن فیلم، شنیدن موسیقی، قسمت مخصوص کودکان و غیره در کتابخانه های عمومی باب نشده است. حتی

* - لفظ «ملی» کلمه بسیار نامناسبی است؛ اگر شرکت ملی نفت و بانک ملی ایران «ملی» باشد اطلاق لفظ «ملی» بر کتابخانه ای که اشخاص در شهری تأسیس کرده اند درست نیست و با فشاری مؤسسان آنها در مقابل استدلال کتابخانه ملی ایران که حقا «ملی» است بی مورد است.

کتابخانه‌های عمومی ایران هنوز چنانکه باید نتوانسته‌اند اسانت دادن کتاب را که اصیل‌ترین و اساسی‌ترین کارست رواج دهند، یا آنکه قسمت مخصوص کودکان داشته باشند و در جمع کردن کتب تازه همپای انتشار کتاب پیش بروند تا خواننده همواره کتابهای تازه را بتواند از آنجا قرض کند.

کتابخانهٔ سیار

انجمن کتاب‌توانسته با کمک شرکت نفت (که اتومبیلی در اختیار آن گذاشته است) نخستین کتابخانهٔ سیار ایران را بطور آزمایش به کار بیندازد و فعلاً هفته‌ای یکبار کتاب برای استفادهٔ مردم و راسین (چهل کیلومتری تهران) سیبرد و این کار مورد استفادهٔ عموم مردم و مخصوصاً فرهنگیان آنجا قرار گرفته است. یونسکو هم کتابخانهٔ سیاری در اختیار کتابخانهٔ ملی گذاشته است که هنوز به کار شروع نکرده است.

د- کتابخانه‌های مدارس

از چند سال قبل به این طرف مدارس متوسطه از دانش آموزان شهریه گرفته‌اند و توانسته‌اند قسمتی از درآمد خود را به خرید کتاب اختصاص بدهند. ادارهٔ نگارش وزارت آموزش و پرورش هم از سه سال قبل کتابهای مفید را خریداری می‌کند و نسخی چند برای این کتابخانه‌ها می‌فرستد.

فعلاً چون از کتابخانهٔ مدارس بحث میشود توجه به مدارس متوسطه و حرفه‌ای و دانشسراهای مقدماتی منعطف می‌شود، و گرنه در مدارس ابتدائی و کودکانها کمتر موضوع مطرح تواند بود.

نتیجه

- ۱- عادت خواندن در ایران ضعیف است.
 - ۲- انتشار کتابهای باب طبع و مفید بحال عامه محدود است.
 - ۳- تفکیک نوعی کتابخانه ها کاملاً عملی نشده است.
 - ۴- تعداد کتابدار به مفهوم صحیح و تربیت شده آن بسیار کم است و بطور کلی کتابداران کنونی ایران عبارتند از :
الف - عده محدودی که در مسالک خارجه تحصیل و مطالعه کتابداری کرده اند.
 - ب - عده ای که به علل شخصی یا مقتضیات اداری کتابدارند !
چندی درین کارند و بعد در کاری دیگر !
 - ج - عده ای که بعلمت علاقه و شوق به کتاب و مخصوصاً توجه به تحقیقات و تجسسات ادبی در کتابخانه ها کار می کنند و اطلاعاتشان در فن کتابداری مبتنی بر تجربه و محصول دوران خدمت است و باید آنها را محقق و کتابشناس دانست. حقاً چرخ کتابخانه های ایران بوسیله همین اشخاص میچرخد و این افراد راهنما و هادی مراجعه کنندگان و خواستاران کتاب می توانند بود.
- نکته ای دیگر که جای بحث آن اینجاست اینکه کتابداری در ایران مقام اجتماعی و ارزش استخدامی مستقل نیافته است و کتابدار از حقوق استخدامی معین برخوردار نیست. درحالی که مقام کتابدار مانند معلم است و باید بوضع زندگانی او توجه مخصوص بشود. در ایران برای افرادی که در آزمایشگاهها یا بایگانیها خدمت می کنند مزایای مالی و حقوق دبیری یا فنی یا مهندسی قائل هستند و کارشان را خدمت فنی می دانند ولی برای

کتابدار که بدون تردید خدمتش نظیر کار کارمندان آزمایشگاه‌ها و همپایه بادبیر و دانشیارست هیچ نوع امتیازی قائل نشده‌اند و کارشان از نوع کارهای فنی شمرده نمی‌شود.

۵- قواعد کتابداری بخصوص تقسیم بندی کتاب بنحو صحیح وجود ندارد و کتابدارها بیشتر به میل و تجربه خود اصول تقسیم بندی را در کتابخانه‌ها اجرا می‌کنند تا مقتضیات علمی. فعلاً در ایران یکی از روشهای مذکور در ذیل مورد استعمال است:

الف - روش قطع یعنی چیدن کتاب بترتیب قطع بدون توجه موضوع.

ب - روش نگاهداری کتب بترتیب ورود کتاب.

ج - به یکی از دوروش دهگانه بین المللی و دیوئی.

بررسی کتابخانه‌های عمومی و مدارس

بحث کلی ما در باب وضع کتابخانه‌های عمومی و مدارس در قسمت پیش به اتمام رسید. اینک می‌پردازیم به بحث در گزارشی مربوط به یک منطقه خاص که در بهار ۱۳۴۲ مورد بررسی و تحقیق قرار گرفته است. حدود این منطقه عبارت است از شهرهای فیروزکوه، سمنان، دماغان، شاهرود، گنبد قابوس، گرگان و جمیع شهرهای مازندران که مطابق احصائیۀ ۱۳۳۵ اداره آمار عمومی جمعیت آن شهرها بالغ بر ۱۸۹۶۲۶۲ تن بوده و در ایام کنونی احتمالاً به دو میلیون نفر رسیده است و بنا بر معیار عادی پانزده درصد (حد وسط) تعداد ۲۰۰۰۰ نفر ازین جمعیت از هنر خواندن بهره‌ورند.

بدو کتابخانه دبیرستانها و کتابخانه‌های عمومی (فرهنگ‌یاشهرداری) و مدرسه‌های قدیم و مساجد هریک از شهرهای مذکور در فوق مورد بازدید قرار گرفت و جدولی برای هریک تدوین و تعداد محصلین آن دبیرستان و مراجعان به کتابخانه و تعداد کتابهای آنها در آن جدول ضبط شد و حاصل آن آمار در جدولی کلی بشرح فوق تلخیص گردید که نموداری روشن از وضع کتابخانه‌های ایران تواند بود.

اگر شهرهای دیگر ایران هم به همین ترتیب مورد بررسی قرار بگیرد کم و بیش نظایر همین ارقام و طبعاً نتیجه کلی در همین حد عاید می‌شود که

شهر	تعداد دبیرستان	تعداد دانش آموز	تعداد کتابخانه (۱)	تعداد کتاب
رامسر و کتالم	۳	۴۱۶	—	—
شهسوار	۳	۱۱۰۸	۱	۳۵۹
چالوس	۲	۵۸۰	۱	۷۰۰
نوشهر و حوالی	۴	۳۶۸	—	—
محمودآباد	۱	۶۷	—	—
آمل	۴	۱۵۰۸	۳	۲۹۲۴
نور	۱	۱۶۰	ع۳	۵۸۷
بابلسر	۲	۳۱۴	۱	۸۳
بابل و حومه	۸	۳۰۷۴	۱	۵۹۹
شاهی و حومه	۱۱	۳۱۶۳	۱	۲۲۵۶
ساری و حومه	۱۴	۲۹۸۶	۲	۳۸۰۰
بهشهر و نکاه	۵	۱۰۲۰	۵	۱۸۴۱
گرگان و اطراف	۱۴	۳۲۶۲	۱۰	۴۳۷۶
گنبد قابوس	۳	۶۹۰	۱	۲۰۰۰
شاهرود	۵	۱۲۵۵	۴	۱۱۳۹
دامغان	۳	۵۱۹	۹	۵۸۹۹
سمنان	۶	۱۴۸۹	ع۱	۲۵۳۱
فیروزکوه	۲	۱۹۱	۳	۱۹۵
جمع کل	۹۰	۲۲۱۷۰	۵	۲۳۷۵
			ع۱	۲۹۱۶
			۳	۱۶۹۰
			ع۱	۱۶۰۰
			۵	۲۵۶۳
			۱	۱۶۰
			ع۱	۱۸۰۰
			۶۶	۴۱۳۸۲

۱- «د» علامت برای کتابخانه دبیرستان و «ع» برای کتابخانه عمومی است.

کتابخانه های دبیرستانی میان سیصد تا یک هزار و پانصد جلد و کتابخانه های عمومی حدود هزار تا سه هزار کتاب دارد . بطور کلی در منطقه ای که دویست هزار جمعیت با سواد دارد چهل هزار کتاب موجود است ، بدین معنی که برای هر پنج با سواد یک جلد کتاب تهیه شده است .
 بطور خلاصه وضع کتابخانه ها را می توان بشرحی که در ذیل مورد تفکیک و تحایل قرار گرفته است بیان و وصف کرد .

محل و مجموعه کتب - بنحوی که از جدول فوق برمی آید در چند شهر کتابخانه عمومی و در غالب شهرها کتابخانه های دبیرستانی وجود دارد . کتابخانه های عمومی ، بعضی از آن شهرداری (ساری ، بابل ، گرگان) و عده ای از آن آسوزش و پرورش (شاهرود ، فیروزکوه) و برخی وابسته به اوقاف است (دامغان ، آمل یعنی کتابخانه مسجدان) . بزرگترین کتابخانه عمومی این منطقه دارای ۲۹۱۶ جلد کتاب است (شاهرود) . کتابخانه عمومی گرگان که از آن شهرداری است از لحاظ محل کتابخانه دارای عمارت مخصوص کتابخانه و قفسه بندی مناسب و تالار بزرگ مطالعه و دارای ۲۵۳۰ جلد کتاب است .

هیچیک از کتابخانه های این منطقه با اصول علمی مرتب نیست . اگر احياناً کتابخانه ای بترتیب موضوع مرتب شده باشد بسلیقه کتابدار یا حافظ کتاب بترتیب مخصوصی تقسیم شده است . مثلاً در فیروزکوه کتابها را به شانزده دسته تفکیک کرده اند که روشی است ابداعی و مخصوص فیروزکوه ! فهرست و برگه اساساً برای جمیع این کتابخانه ها امری کم فایده و غیر لازم بنظر رسیده است .

کتابدار تحصیل کرده درین منطقه نیست . هر کتابداری که بذات خویش اهل ادب و ذوق بوده است به کتابخانه خدمت و در راه گسترش آن کوشش کرده و کتابخانه نظم و تربیتی هم یافته است . این افراد غالباً اهل محل اند و به همین سبب دلبستگی دارند (گران : سمیع ذیحی ، شاهرود ، محمدعلی شفیعی ، سخنان : رضا پیوندی ، فیروزکوه ، ارسطو غفاری ، ساری : سورتیجی) .

بودجه کتابخانه - کتابخانه های عمومی وابسته بشهرداریها (جز گران) وضع خوبی ندارند . کتابهایشان بسیار کم و قدیمی است . آنها که زیر نظر آموزش و پرورش است از راه کمکهای مالی که مقدور آموزش و پرورش بوده است و کمکهای مختصر مردم سالی صد تا دویست کتاب می توانند تهیه کنند . کتابخانه های دبیرستانی هیچیک از ۱۸۰ جلد بیشتر کتاب ندارد (و آنها هم که از هزار بیشتر دارد از پنج کتابخانه در نمی گذرد) . تعداد عادی کتاب در مدارس چهار صد پانصد جلد است . کتابهای اغلب کتابخانه ها گردآوری شده چهار سال اخیر است که از شهریه دانش آموزان مبلغی را به خرید کتاب اختصاص داده اند .

پیشنهادهایی برای اصلاح کتابخانه های عمومی

الف - نوع کتاب : اکنون طبق مجلد یازدهم « کتابهای ایران » در ایران سالی هشتصد تا هزار کتاب تازه انتشار می یابد ، (غیر از کتابهای درسی و انتشارات دولتی) . از میان این مقدار کتاب دویست سیصد جلد از زمره کتابهایی است که برای کتابخانه های عمومی و مدارس مفید و لازم است . پس میتوان گفت که در مدت این پانزده سال اخیر پنج شش هزار

کتاب که خواندن آنها برای عامه و جوانان مضر نخواهد بود بطبع رسیده است.

اکنون بطور متوسط از هر کتاب تازه خوب که در دو هزار نسخه طبع میشود در سال اول ششصد هفتصد نسخه به مصرف میرسد و بقیه در ظرف چهار پنج سال مورد فروش خواهد بود. بگذریم از کتابهای حبیبی که درین سالهای اخیر موجب ایجاد وضعی تازه شده و تعداد فروش آنها (بسبب ارزانی) بیشتر از چاپهای عادی است و این خدمت را حقاً مؤسسه انتشارات فرانکلین بانی و باعث بوده است.

اگر کتابخانه های عمومی و مدارس اعتبار مالی داشته باشند و بتوانند کتابهای مفید را منظمآ بخرند طبعاً بر میزان انتشار کتاب افزوده میشود و فروش سال اول هر کتاب به هزار نسخه خواهد رسید. این خود یکی از خدمات کتابخانه ها خواهد بود. اکنون وزارت آموزش و پرورش از کتابهایی که مناسب برای کتابخانه ها تشخیص میشود (طبق نظر هیأتی) دویست نسخه به منظور نگاهبانی در کتابخانه های عمومی و مدارس می خرد.

در هیچیک از کتابخانه های این منطقه هنوز فکری برای کتاب کودک کان نشده است، درحالی که اکنون کتابهایی مفید و مناسب برای کودک کان در ایران چاپ میشود و تعداد آنها نسبتاً قابل توجه است. پس باید در کتابخانه های عمومی و شهرداریها قسمتی را به کتاب کودک کان اختصاص داد. « شورای کتاب کودک » که مجمعی از علاقه مندان به پیشرفت فکری کودک کان است قدمهای مفیدی درین راه برداشته اند.

اخیراً « شورای پرورش كودك » تشكيل شده است و كتابخانه مخصوصی درپارك جلالیه برای كودكان ساخته خواهد شد.

ب - عادت كتابخوانی : مناسب است كه برای تقويت عادت كتابخوانی درمدارس برنامه هائی برای تشويق دانش آموزان ترتيب داده شود و درين كار برای آنها تكليف معين كرد . ايجاد ساعاتی برای خواندن كتاب و بازگویی مطالب آن (بصورت نقل شفاهی یا كتبی) و مراجعه به كتابخانه از « كار دستی » و « خواندن نغمه » كم ارزش تر نیست . درینجا بحثی دقیق پیش می آید و آن خواندن مجلات هفتگی بی مایه و مضر و كتابهای ناپسند است كه ذوق لطیف جوان و شوق كتاب خواندن را دراو می میراند . اگر میسر بود كه بنحوی با این « آفت كاغذی » مبارزه كرد خود به خود مردم به خواندن كتاب خود می گرفتند .

ج - محل كتابخانه

۱ - كتابخانه های مدارس - اكثرین سعی بر آن است كه در دبیرستانهای چند گانه هر شهر سی چهل هزار نفری و حتی كوچكتر ازین يك كتابخانه مستقل ايجاد شود . این فكر بسیار پسندیده است مشروط بر آنكه « جا » و « كتاب » و « كتابدار » با كفایت در اختیار داشته باشیم . اما با توجه به نداشتن اعتبار برای ساختن محل و داشتن كتابدار و خریدن كتاب تمرکز دادن كتابها در يك یا دو دبیرستان در شهرهایی كه از يك مدرسه به مدرسه دیگر ده دقیقه بیشتر راه نیست مناسب خواهد بود .

۱ - فی المثل درساری و حومه در چهارده دبیرستان ده كتابخانه است . این

بقیه پاورقی در صفحه بعد

۲- کتابخانه های عمومی میتوانند از اراضی وقفی یا ملکی شهرداریها استفاده کنند. درین موضوع باید قانونی گذراند و اداره کل اوقاف و شهرداریها را برین امر موظف ساخت.

د- بودجه : ۱- برای کتابخانه های مدارس میتواند از هر محصل مبلغی میان دوتا ده ریال (فقط) (بتناسب وضع مالی ولی دانش آموز، شهری یا دوراز شهر، غنی و فقیر) گرفت، کما اینکه چیزی برای ورزش گرفته میشود. اگر حساب کنیم که اکنون سه میلیون محصل در ایران داریم باید گفت که ازچنین سمری یک تا دو میلیون تومان عاید میشود و باچنین مبلغی میتوان سه چهار میلیون تومان کتاب خرید. چه ناشران در خرید های کلی تا پنجاه درصد تخفیف می دهند. بنا بر این باچنین مبلغی در هر سال حدود شصصد هفتصد هزار جلد کتاب می توان خرید، یعنی از هر نوع کتاب تازه هزار جلد. بدین ترتیب امکان آن نیز هست که بر تعداد انتشار کتاب افزود.

دیگر آنکه می توان از محل فروش کتب درسی مبلغی ناچیز (یک- درصد یا بیشتر) بدین منظور اختصاص داد.

البته نا گفته نگذریم که وزارت آموزش و پرورش هم باید برای هر دانش آموز مبلغی در نظر بگیرد و در بودجه مبلغ مخصوص خرید کتاب و وسایل کتابخانه معین نماید.

بقیه پاورقی از صفحه قبل
ده کتابخانه جمعاً ۴۷۴ جلد کتاب در اختیار دارند. برای چنین مجموعه ای دوطاق کفایت میکند، درحالی که اکنون هر دبیرستان یک اطاق را بدین کار اختصاص داده است. طبعاً یک کتابدار و یک عضو هم کفایت میکند که چنین کتابخانه ای را منظم نگاه دارد.

۲- کتابخانه های عمومی - باید قسمتی از عواید و عوارض شهری را که توسط شهرداریها یا ادارات مالیات وصول میشود و نیز در صورت امکان عواید موقوفات را برای مصارف کتابخانه های عمومی اختصاص داد. همگامی سازمان اجتماعی خدمات شاهنشاهی درین راه بسیار مؤثر خواهد بود، چه ایجاد کتابخانه نوعی از امور اجتماعی است. کاری است چون ساختن مریضخانه یا مدرسه حرفه ای.

ه- کتابداری: این حرفه شغلی مستقل و با ارزش شناخته نشده. حتی قدر کتابدار به اندازه پایگان نیست. پایگان فوق العاده فنی میگردد اما کتابداری که بیش از او گرد و خاک، میخورد و نیروی اندیشه و ذوق به مصرف میرساند از چنین حقی محروم است. وضع کتابدار ایرانی اینست که اگر دارای رتبه اداری است میخواهد بی کارهای اداری برود تا ریاست یابد. اگر دیورست هر روز او را از مدرسه ای به مدرسه دیگر و از شهری بشهر دیگر منتقل می کنند. کتابدار ایرانی یک سال یا کمتر کتابدارست و سال دیگر بایگان و سال بعد رئیس دفتر و اندکی بعد تر کارپرداز! علیهذا باید کتابدار هم مانند طبیب و دبیر و مهندس در سمت خود قائم و ثابت باشد و به او پایه و رتبه مخصوص داد، تا بدین کار شریف دل بسته بماند.

مناسب است که در شهرها کتابدار محلی انتخاب کرد تا در شهر خود بمانند، نیک گفته اند: «غریب را دل آواره در وطن باشد!».

هرچند یک بار باید کتابداران را از اکتاف مملکت فراخواند و با اصول کتابداری فنی و علمی آشنا ساخت و حتی عده ای از آنها را به ممالکی که فکر ایجاد کتابخانه های عمومی را خوب عملی کرده اند (مانند هندوستان و ژاپن) فرستاد تا بدانند که منظور چیست و چه باید کرد.

فهرست کتابخانه‌های ایران

این صورت مأخوذ از اطلاعات متفرق و مبتنی برسؤالنامه‌هایی است که بدفعات ارسال و اخذ جواب شده است. اما با وجود این صورتی است احتمالاً ناقص و گاه با اشتباه آمیخته. چه با اینکه سه بار، یکبار از طرف انجمن کتاب (۱۳۳۹)، بار دیگر از طرف کتابخانه ملی (۱۳۴۱) و بار سوم از طرف اداره روابط کتابخانه‌های دانشگاه تهران (۱۳۴۳) به ارسال سؤالنامه اقدام کرده‌ام، اما هیچ بار جواب از همه کتابخانه‌ها و یا جواب درست و کافی اخذ نکرده‌ام. جدولی که اینک طبع می‌شود حاصل و مجموعه آن سه سؤالنامه و اطلاعات دیگری است که بعداً به دست آمده است، و تعداد کتب هم طبعاً مربوط به سالهای ۱۳۴۳-۳۹.

نشانه‌ها: ج = جلد. چ = چاپی. خ = خطی. م = مجله.
ف = فیلم. ن = انگلیسی. = فر = فرانسه. ر = روسی. ع =
عکسی. ه = قمری. * علامت آنکه فهرستی برای آن چاپ شده است.

از میان کتابخانه‌های دبیرستان‌ها و کلوپهای تهران نام آن دسته‌ای ذکر شده است که از هزار جلد بیشتر کتاب دارد. ولی در مورد ولایات این رعایت نشده است. لفظ کتابخانه درین جدول بعلت تکرار حذف شده است.

فهرست کتابخانه های تهران

شماره	نام	تأسیس	تعداد
۱	ملی	۱۳۱۷	۶۶۰۰۰ (۴۵۴۴ خ)
۲	سلطنتی	(ح) ۱۲۸۰ ق	۲۶۳۷ (فقط خ)
۳	مجلس سنا	۱۳۲۹	۱۷۰۰۰ (۷۶ خ)
۴	مجلس شورای ملی	۱۳۰۲	۵۵۰۰۰ (+۸۰۰ خ)
کتابخانه های عمومی			
۵	آبراهام لینکلن (اداره اطلاعات آمریکا)	۱۳۲۸	۱۵۰۰۰ (ن)
۶	اردشیر یگانگی (انجمن زردشتیان)	۱۳۱۰	۶۵۰۰ (۵۰ خ)
۷	انجمن ایران و اطریش	۱۳۴۰	۱۳۰۰
۸	انجمن ایران و آمریکا	—	—
۹	انجمن ایران و آمریکا (کانون دانشجویان)	۱۳۳۹	۷۰۰۰ (ن)
۱۰	انجمن ایران و اتحاد جماهیر شوروی	۱۳۲۳	۱۶۰۰۰ (ر)
۱۱	انجمن ایران و فرانسه	۱۳۲۵	۱۲۰۰۰ (فر)
۱۲	انجمن ایران و هند	—	—
۱۳	انجمن فرهنگ ایران باستان	—	—
۱۴	خانه نمونه کودکان	۱۳۳۷	۲۰۰۰
۱۵	شورای فرهنگی بریتانیا	۱۳۳۴	۱۲۰۰۰ (ن)
۱۶	عمومی اما سزاده یحیی (فرهنگ)	۱۳۴۰	۳۳۴۷
۱۷	عمومی انجمن کتاب	۱۳۳۷	۶۰۰۰

۱- نه کتابخانه عمومی دیگر هم در سال ۱۳۴۰ توسط وزارت فرهنگ بنامهای بهروز، حشمتیه، رازی شایسته، شرق شهباز، شوش، شهرام، فرخی، عمومی فرهنگ در مناطق مختلف تهران تأسیس شده است که هر یک حدود هزار کتاب دارد.

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
۱۸	عمومی پارک شهر	۱۳۴۰	۵۵۰۰
۱۹	عمومی منتظمی	۱۳۴۰	۱۵۵۸
۲۰	مرکز فرهنگی ایتالیا	۱۳۴۰	۲۰۰۰
۲۱	ملی ملک	۱۳۱۶	۸۴۶۸ (+۶۲۳۲ خ)
۲۲	نور (کلیسای انجیلی)	۱۳۱۶	۲۵۰۰
کتابخانه‌های دانشگاهی			
<u>دانشگاه تهران</u>			
۲۳	کتابخانه مرکزی دانشگاه *۱۴	۱۳۳۱	۲۷۲۱۲، ۴۵۰۶۳، ۵۴۲۲، ۱۰۰۰۰ خ
۲۴	دانشکده ادبیات ***	۱۳۱۱	۸۵۰۰۰ (خ ۱۴۰۰)
۲۵	موقوفه خاندان فرمانفرمایان	۱۳۳۸	۶۰۰۰
۲۶	سازمان لغتنامه دهخدا *	—	ح ۵۰۰۰ (۳۰۲ خ)
۲۷	مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی	۱۳۳۷	۸۰۰۰
۲۸	دانشکده الهیات و معارف اسلامی	۱۳۳۲	۱۶۰۰۰ (۱۰۰۰ خ)
۲۹	دانشکده پزشکی **	۱۳۱۳	۲۵۰۰۰ (۳۱۳ خ)
۳۰	مؤسسه انگل شناسی	۱۳۳۱	۴۶۰۰
۳۱	پنجاه بخش و بیمارستانها	—	۷۰۰۰ (جمعاً)
۳۲	دانشکده حقوق *	۱۳۱۷ ق	ح ۷۰۰۰۰ (۶۱۷ خ)
۳۳	مؤسسه تحقیقات اقتصادی	۱۳۳۹	۶۰۰۰
۳۴	دانشکده داروسازی	—	۳۴۰۰
۳۵	دانشکده دامپزشکی	۱۳۱۱	۱۷۰۰۰
۳۶	دانشکده دندانپزشکی	۱۳۳۵	۴۰۰۰
۳۷	دانشکده علوم	۱۳۲۳	۲۱۵۰۰
۳۸	مرکز اتمی	۱۳۳۸	۵۰۰

۱- شهرداری تهران اکنون چهار کتابخانه عمومی در تهران و شمیران ایجاد کرده است و برای تنظیم امور آنها «سازمان کتابخانه‌های شهرداری» به وجود آمده است.

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
۳۹	مؤسسه ژئوفیزیک	۱۳۴۰	۱۷۵۰
۴۰	دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی	۱۳۳۲	۸۰۰۰
۴۱	دانشکده فنی	۱۳۱۳	۲۲۰۰۰
۴۲	دانشکده کشاورزی (کرج)	۱۳۱۲	۱۴۵۰۰
۴۳	دانشکده هنرهای زیبا	۱۳۲۵	۶۶۰۰
۴۴	امیرآباد	—	—
۴۵	خوابگاه دختران	—	—
	<u>دانشگاهها و مدارس عالی دیگر</u>		
۴۶	دانشسرای عالی (سازمان تربیت معلم)	۱۳۳۴	۳۰۰۰
۴۷	دانشکده افسری	۱۳۰۰	۱۷۰۰۰ (۱۲ خ)
۴۸	دانشکده صنعتی	۱۳۳۶	۶۱۰۰
۴۹	دانشگاه جنگ	۱۳۱۵	۱۴۰۰۰
۵۰	دانشگاه ملی	۱۳۳۹	۷۰۰۰
۵۱	مدرسه عالی بازرگانی	—	۱۲۷۳
	دبیرستانها و آموزشگاهها		
۵۲	آموزشگاه خدمات اجتماعی	۱۳۳۷	۲۶۰۰
۵۳	آموزشگاه پرستاری اشرف پهلوی	۱۳۲۸	۱۴۰۰
۵۴	دبیرستان اندیشه	۱۳۳۱	۵۵۰۰
۵۵	دارالفنون	۱۲۶۸ ق	۳۰۰۰
	<u>مساجد و مدارس قدیم</u>		
۵۶	مدرسه سید نصرالدین	—	—
۵۷	مدرسه عالی سپهسالار	۱۲۹۷ ق	۷۵۰۰ (۴۴۰۰ خ)
۵۸	مدرسه بروی	—	—
	کتابخانه های اختصاصی		
	و مؤسسات		
۵۹	آمار عمومی کشور	۱۳۳۳	۱۰۰۰
۶۰	آموزش بهداشت (وزارت بهداشت)	۱۳۳۲	۲۰۰۰
۶۱	اطاق بازرگانی	۱۳۳۶	۷۰۰
۶۲	انستیتوی ایران شناسی (انجمن ایران و فرانسه)	۱۳۲۷	۴۰۰۰

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
۶۳	انستیتو پاستور ایران	۱۳۲۵	۱۰۰۰ و ۱۳۵ (دوره م)
۶۴	انستیتورازی (حصارك)	—	۴۴۴۸ (۴۵۹۲ م)
۶۵	باستانشناسی (سوزۀ ایران باستان) *	۱۳۱۶	۷۰۰۰ (۱۱۲ خ)
۶۶	ثبت اسناد واملاك	۱۳۴۲	۴۰۰
۶۷	بانك مركزي ايران (سابقاً از آن بانك ملي) *	۱۳۱۷	۲۳۰۰۰ (۱۶ خ)
۶۸	راه آهن دولتي ايران	۱۳۲۱	۲۳۰۰
۶۹	روزنامه اطلاعات	۱۳۱۲	۱۲۶۰۰
۷۰	روزنامه كيهان	—	۶۰۰۰
۷۱	سازمان آب تهران	۱۳۳۷	۲۷۰۰
۷۲	سازمان برق تهران	—	۴۲۰۰
۷۳	سازمان مديريت صنعتي	۱۳۴۱	۱۲۵۰ (ن)
۷۴	سازمان ملل متحد	—	—
۷۵	سازمان نقشه برداري كشور	۱۳۳۴	۱۳۰۰
۷۶	شرکت ملي نفت	۱۳۳۵	۱۰۰۰
۷۷	كانون و كلای داد گستري	۱۳۱۷	۴۱۰۰
۷۸	كميسيون ملي يونسكو	۱۳۳۷	۴۵۰۰
۷۹	مؤسسه مطالعات ايرانشناسي بریتانیا	—	۲۰۰۰
۸۰	مؤسسه باستانشناسی آلمان	۱۳۴۱	۲۰۰۰
	وزارت آموزش و پرورش		
۸۱	کتابخانه فني	۱۳۱۳	۱۰۳۰۰
۸۲	مرکز تحقیق و مطالعات	۱۳۳۸	۵۰۰۰ (ن اکثرآ)
۸۳	وزارت امور خارجه	۱۳۱۰	۱۲۰۰۰ (۳۰۰ خ)
۸۴	وزارت اقتصاد	—	۵۰۰۰
	وزارت جنگ (۱)		
۸۵	باشگاه افسران	۱۳۱۸	۶۰۰۰
۸۶	دائرة جغرافيايی ارتش	۱۳۱۴	۲۰۹۰
۸۷	نیروی هوایی	۱۳۳۵	۲۰۰۰ (ن)
۸۸	وزارت داد گستري	۱۳۱۶	۳۹۲۴
۸۹	وزارت دارائی	۱۳۲۸	۳۴۰۰

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
۹۰	وزارت صنایع و معادن وزارت فرهنگ و هنر	۱۳۳۶	۶۰۰۰
۹۱	هنرهای دراماتیک	۱۳۳۷	۱۰۰۰
۹۲	وزارت کار و خدمات اجتماعی وزارت کشاورزی	۱۳۳۲	۱۰۵۰
۹۳	سازمان ترویج	۱۳۴۱	۲۰۰۰
۹۴	سازمان جنگلبانی	۱۳۲۲	۱۱۰۰
۹۵	وزارت کشور	۱۳۱۸	۱۲۷۹

فهرست کتابخانه‌های شهرستانها

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
آبادان			
۱	آبادان (شرکت نفت)	۱۳۲۷	۱۰۰۰۰ (ن ۹۰۰۰)
۲	آموزش و پرورش (رازی)	۱۳۱۷	۵۰۰۰ (ف ۳۰۰۰)
۳	دانشکده فنی	۱۳۱۸	۶۰۰۰
۴	کلوب ایران	—	۲۳۰۰
۵	کلوب باوارده	—	۳۰۰۰ (ن ۱۶۰۰)
۶	کلوب نفت	۱۳۱۵	۶۰۰۰ (ن ۴۰۰۰)
۷	موزه آبادان	—	۴۰۰۰
آباده			
۸	آموزش و پرورش	۱۳۲۸	۱۰۴۸
آذرشهر			
۹	آموزش و پرورش	—	—
۱۰	آستانه اشرفیه (گیلان) مدرسه جلالیه	۱۳۱۳ ش	—
آستارا			
۱۱	آموزش و پرورش (پهلوی)	۱۲۸۰	۱۵۸۱
۱۲	دبیرستان حکیم نظامی	۱۳۴۲	۱۰۰۰ ح
آمل			
۱۳	آموزش و پرورش	۱۳۴۲	۵۰۰
۱۴	دبیرستان پهلوی	۱۳۱۷	۶۰۳۸
۱۵	مسجد جامع	۱۳۴۱	۳۵۶ (خ ۶۸)

۱- موقعی که این صورت تهیه می‌شد وزارت فرهنگ تفکیک نشده بود و اکنون که دو وزارتخانه آموزش و پرورش و فرهنگ و هنر تشکیل شده است اغلب کتابخانه‌های عمومی فرهنگ بنام «آموزش و پرورش» نامیده می‌شود و عده معدودی در تحت نظر فرهنگ و هنر است.

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
	اراک		
۱۶	آموزش و پرورش	—	—
۱۷	دبیرستان پهلوی	۱۳۱۳	۴۷۹۹ (۱۰ خ)
	اردبیل		
۱۸	آموزش و پرورش	۱۳۲۲	۱۹۹۱
	اردکان (فارس)		
۱۹	آموزش و پرورش	۱۳۳۵	۸۰۰
	ارسباران (اهر)		
۲۰	آموزش و پرورش	۱۳۳۰	۵۰۰
	اسکو		
۲۱	آموزش و پرورش	—	—
۲۲	ملی شهرداری	۱۳۳۸	۷۰۰
	اصفهان		
۲۳	آموزش و پرورش	۱۳۲۲	۹۳۶۶ (۹۷۲ خ)
۲۴	اداره اطلاعات امریکا	۱۳۳۷	۲۰۰۰ (۱۵۰ ن)
۲۵	اداره باستانشناسی	—	—
۲۶	اداره بهداشت	—	—
۲۷	اداره تربیت معلم	—	—
۲۸	انجمن ایران و امریکا	۱۳۳۵	۲۸۰۸
۲۹	دانشکده ادبیات	۱۳۳۷	۲۵۰۰۰ (خ؟)
۳۰	دانشکده پزشکی	—	—
۳۱	دانشکده علوم	—	—
۳۲	دبیرستان هراتی	۱۳۳۶	۲۸۴۸
۳۳	رضویه (مدرسه صدر)	۱۳۳۲	۱۱۰۰ (۴۰۳ خ)
۳۴	شهرداری	—	۵۹۰۰ (خ؟)
۳۵	مدرسه چهارباغ	—	—
۳۶	کلیسای وانک	—	—
۳۷	مرکز توپخانه	۱۳۴۱	۱۱۷۰

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
	الشتر (خرم آباد)		
۳۸	مسجد جامع	۱۳۴۰	۲۶۰
	اهواز		
۳۹	آموزش و پرورش	—	۵۳۱۴
۴۰	دانشکده پزشکی	—	—
۴۱	دانشکده کشاورزی	۱۳۳۶	—
۴۲	عمومی مهدیه (مسجد بهبهانی)	—	۱۰۰۰
۴۳	عمومی ولی عصر (مدرسه آیه الله بروجردی)	۱۳۴۲	۲۰۰۰
	ایران شهر		
۴۴	عمومی آموزش و پرورش	۱۳۳۹	۲۵۶
	بابل		
۴۵	دبیرستان شاهپور	۱۳۱۷	۱۲۵۰
۴۶	دبیرستان شاهدخت	—	۱۰۰۰
۴۷	شهرداری	۱۳۳۵ ق	۱۸۰۰
۴۸	عباس جهانیان (کتاب کرایه میدهد)	۱۳۱۸	۲۰۰۰
	بافت		
۴۹	مسجد جامع (حسینی)	—	—
	بجنورد		
۵۰	بزرگمهر	۱۳۳۷	۱۱۳۸
۵۱	آموزش و پرورش	—	۱۴۳۵
	بروجرد		
۵۲	آموزش و پرورش	۱۳۳۸	۱۲۵۰
۵۳	مدرسه نوربخش	—	۱۰۰۰ ح
	بستک		
۵۴	آموزش و پرورش	—	—
	بم		
۵۵	آموزش و پرورش	۱۳۳۵	۱۰۹۱

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
۵۶	بندر بوشهر آموزش و پرورش	—	—
۵۷	بندر پهلوی آموزش و پرورش	—	—
۵۸	بندر عباس آموزش و پرورش	—	۱۳۰۰۰
۵۹	ملی	—	—
۶۰	سلطان العلماء	۱۳۱۱ ق	۲۰۰۰ (۲۰ خ)
۶۱	بندر معشور باشگاه نفت	۱۳۳۵	۱۱۸۰
۶۲	بهبهان آموزش و پرورش	—	—
۶۳	بیرجند آموزش و پرورش	۱۳۳۹	۴۰۰۰
۶۴	دیرستان شوکتی	۱۲۵۰	ح ۱۰۰۰ (۶۳ خ)
۶۵	تاکستان کتابخانه شهرداری	۱۳۴۴	—
۶۶	تبریز باشگاه فرهنگیان	—	۱۰۲۲
۶۷	دانشکده ادبیات	۱۳۲۶	۳۰۰۰ (۶۵ خ)
۶۸	دانشکده پزشکی	۱۳۲۶	۸۰۰۰
۶۹	دانشکده فنی	۱۳۲۸	۲۲۰۰
۷۰	دانشکده کشاورزی	۱۳۳۵	۱۷۷۵
۷۱	دیرستان رضاشاه	۱۳۳۳	۱۸۶۶
۷۲	دیرستان منصور	۱۳۴۰	۱۲۵۰
۷۳	دولتی تربیت	۱۳۰۰	۱۳۰۰۰ (۲۷۳ خ)

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
۷۴	مسجد جامع (طالبیه)	—	—
۷۵	ملی	۱۳۳۵	۲۲۹۲۴ (۱)
۷۶	قربت حیدریه	—	۶۳۰
۷۷	آموزش و پرورش دبیرستان قطب	—	۱۰۰۰
۷۸	تفرش آموزش و پرورش	۸—	۳۳۴
۷۹	تویسرکان آموزش و آموزش	—	—
۸۰	جهرم شاه اولیاء	—	۱۲۰۰
۸۱	چاه بهار آموزش و پرورش	—	۳۶۰
۸۲	خاش آموزش و پرورش	—	—
۸۳	خرم آباد عمومی اوقاف	—	۲۵۷
۸۴	حوزه علمیه	—	—
—	مسجد جامع اشتر	—	به اشتر نگاه کنید
۸۵	خرمشهر آموزش و پرورش	۱۳۲۹	۲۸۲۰
۸۶	دریادار اردلان	۱۳۴۱	۱۸۸۹
۸۷	اداره اطلاعات امریکا	۱۳۳۷	۴۰۰۰ (ن)
۸۸	خلخال (هروآباد) جعفریه	۱۳۴۱	۳۱۰ ج (+۱۰۰ خ)

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
	خوی		
۸۹	آموزش و پرورش	۱۳۳۴	۱۹۷۰ (خ ۳)
۹۰	مدرسه نمازی	۱۳۲۵	۱۰۰۰ (+ ۵۰۰ خ)
	داراب		
۹۱	آموزش و پرورش	۱۳۴۲	۷۰۰
	دامغان		
۹۲	دبیرستان فردوسی	—	۱۴۵۰
۹۳	عمومی اوقاف	۱۳۴۰	۸۰۰ (خ ۶)
	درگز		
۹۴	دبیرستان انوری	۱۳۲۵	۱۰۰۰
	دزفول		
۹۵	آموزش و پرورش	—	—
	دشت میشان		
۹۶	آموزش و پرورش	۱۳۳۱	۱۷۹۳
	رامهرمز		
۹۷	آموزش و پرورش	—	۴۴۹
	رشت		
۹۸	ملی	۱۳۰۲	۱۵۳۰۰ (خ ۶۵۰)
	رزن (همدان)		
۹۹	آموزش و پرورش	—	۲۵۰
	رضایه		
۱۰۰	مسجد جامع (تعلیمات اسلامی و علوم دینی)	—	—
۱۰۱	عمومی (ملی یا نهم خرداد)	۱۳۲۴	۴۰۰۲ (خ ۵)
۱۰۲	باشگاه افسران	۱۳۴۱	۱۱۰۵
	رفسنجان		
۱۰۳	آموزش و پرورش	—	۱۷۰۰

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
	زاهدان		
۱۰۴	آموزش و پرورش	—	۲۱۳۹
	زنجان		
۱۰۵	آموزش و پرورش	۱۳۳۶	۱۲۲۲
۱۰۶	حسینی	۱۳۴۴	۱۵۰۰
	ساری		
۱۰۷	آموزش و پرورش	۱۳۳۴	۳۰۰۰ (خ)
۱۰۸	شهرداری (ملی)	۱۳۳۴	۱۰۵۰ (خ ۶۰)
۱۰۹	دبیرستان پهلوی	۱۳۱۵	۱۸۵۲
	ساوه		
۱۱۰	آموزش و پرورش	۱۳۱۴	۱۲۹۳
	سبزوار		
۱۱۱	دبیرستان رضاشاه کیپر	۱۳۳۲	۱۲۷۹
۱۱۲	آموزش و پرورش	—	۱۸۱۰
	سراب		
۱۱۳	آموزش و پرورش	—	۱۰۰۰
	سراوان		
۱۱۴	آموزش و پرورش	۱۳۳۹	۷۱۶
	سردشت		
۱۱۵	آموزش و پرورش	—	۶۵۰
	سقز		
۱۱۶	آموزش و پرورش	—	۷۸۰
	سمنان		
۱۱۷	آموزش و پرورش	—	۵۱۵
۱۱۸	عمومی اوقاف	—	—
	سنندج		
۱۱۹	آموزش و پرورش	—	۲۹۰۰

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
۱۲۰	نصرالاهی (باشگاه افسران)	۱۳۳۵	۱۴۰۰ (۱۶ خ)
	سوسنگرد		
۱۲۱	آموزش و پرورش	۱۳۳۵	۷۰۰
	سیرجان		
۱۲۲	آموزش و پرورش	—	—
	شاهپور		
۱۲۳	آموزش و پرورش	—	—
۱۲۴	مدرسه علوم دینیّه مهدیه	—	—
	شاهرود		
۱۲۵	آموزش و پرورش	۱۳۳۴	۳۰۰۰ (۳ خ)
	شاهی		
۱۲۶	آموزش و پرورش	—	—
	شبستر		
۱۲۷	آموزش و پرورش (شیخ محمود شبستری)	۱۳۳۴	۹۰۰
	شوستر		
۱۲۸	حسینیّه شیخ	—	ح ۱۰۰۰
۱۲۹	آموزش و پرورش	—	۶۰۰
	شهری		
۱۳۰	آستانه عبدالعظیم	۱۳۲۴	۳۱۳۳ (۴۱۹ خ)
	شهرضا		
۱۳۱	بیرستان شهر	۱۳۲۷	۱۰۶۵
۱۳۲	عمومی بوعلی (آموزش و پرورش)	۱۳۳۲	۶۰۳
	شهرکرد (بختیاری و چهارمحال)		
۱۳۳	آموزش و پرورش	—	۱۶۰۰
	شهرسوار		
۱۳۴	آموزش و پرورش	۱۳۳۳	۲۷۰۰ (۲۸ خ)

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
	شیراز		
۱۳۵	آستانه مبارکه احمدی (شاه چراغ)	—	—
۱۳۶	انجمن ایران و اسرکا	۱۳۳۸	۱۵۰۰
۱۳۷	بنگاه علمی تخت جمشید	۱۳۱۹	۲۰۰۰
۱۳۸	بیمارستان نمازی	۱۳۳۲	۸۰۰۰ (۴ خ)
۱۳۹	تربیت معلم	—	۲۰۰۰
۱۴۰	خانقاه احمدی	۱۳۳۸	۲۵۰۰ (۳۰۰ خ)
۱۴۱	دانشکده ادبیات	—	—
۱۴۲	دانشکده پزشکی	—	—
۱۴۳	مسجد جامع عتیق	—	۳۰۰۰
۱۴۴	ملی پارس	۱۳۲۹	۱۲۹۳۸ (۷۵۳ خ)
	صومعه سرا		
۱۴۵	آموزش و پرورش	۱۳۳۵	۱۰۰۰
	طبس		
۱۴۶	آموزش و پرورش	—	۱۱۰۳
	طوالش		
۱۴۷	آموزش و پرورش	—	—
	فسا		
۱۴۸	عمومی فسا	—	۸۳۶
۱۴۹	مؤسسه دینی	۱۳۳۶	۵۲۰ (۲ خ)
	فومنات		
۱۵۰	آموزش و پرورش	—	۳۳۰
	فیروزکوه		
۱۵۱	آموزش و پرورش	۱۳۴۰	۲۱۳۴
	قروه		
۱۵۲	آموزش و پرورش (رضا پهلوی)	۱۳۴۰	۲۰۰۲

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
	قزوین		
۱۵۳	دیرستان محمد رضا شاه	۱۳۴۲	۲۰۰۰ (۱۸ خ)
۱۵۴	آموزش و پرورش	—	—
	قم		
۱۵۵	آموزش و پرورش	—	۳۰۰
۱۵۶	آستانه مقدسه	۱۳۳۱	۴۰۰۰ ج (۲۰۰ + خ)
۱۵۷	مدرسه حجتیه	۱۳۳۰	۷۱۰۰ (۹۰۰ خ)
۱۵۸	مدرسه فیضیه	۱۳۰۹	۹۰۰۰
۱۵۹	مسجد اعظم	۱۳۳۸	۲۰۰۰۰ (۶۰۹ خ)
	قوچان		
۱۶۰	آموزش و پرورش	—	—
	کاشان		
۱۶۱	امیر کبیر (باغ شاه فین)	—	—
۱۶۲	انجمن آثار ملی (مدرسه سلطانی)	۱۳۲۸	۲۰۰۰ ج (۲۶۰ + خ)
۱۶۳	سید ابوالرضا	—	—
	کاشمر		
۱۶۴	آموزش و پرورش	۱۳۳۶	۶۰۰ ج (۱۰۰ + خ)
۱۶۵	مدرسه علوم قدیمه حاج سلطان	—	۷۰۴
	کرج		
۱۶۶	آموزش و پرورش	—	—
	کرمان		
۱۶۷	آموزش و پرورش	۱۳۰۷	۲۲۰۰ (۵۰ خ)
۱۶۸	مدرسه ابراهیم خان	—	—
۹۶۹	مدرسه معصومیه	—	—
۱۷۰	ملی صنعتی زاده	—	—

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
	کرمانشاه		
۱۷۱	آموزش و پرورش	—	—
۱۷۲	مدرسه آیت الله بروجردی	۱۳۳۰	۲۵۰۰ (۵۰۰ خ)
۱۷۳	انجمن ایران و امریکا	۱۲۳۶	۱۵۰۰
۱۷۴	ملی شهرداری	۱۳۳۴	۲۵۰۰ (۳ خ)
۱۷۵	باشگاه فرهنگیان و مرکز تربیت معلم	—	۴۰۰۰
	کنگاور		
۱۷۶	آموزش و پرورش	—	—
	گرمسار		
۱۷۷	آموزش و پرورش	—	—
۱۷۸	باشگاه افسران	۱۳۳۵	۷۰۰
۱۷۹	پارک شهر	۱۳۴۳	۳۵۰۰
۱۸۰	دبیرستان ایرانشهر	۱۳۱۷	۱۰۰۰
۱۸۱	دبیرستان فخرالدین	—	۱۰۰۰
۱۸۲	شهرداری	—	۲۰۰۰
۱۸۳	مدرسه آقا محمدسن	—	—
۱۸۴	مدرسه سردار	—	—
	گرمسار		
۱۸۵	آموزش و پرورش	—	۱۵۷۰
	گلپایگان		
۱۸۶	آموزش و پرورش	—	۱۳۰۰
	گروس		
۱۸۷	دبیرستان پهلوی	—	۱۵۰۰
	گناباد		
۱۸۹	آموزش و پرورش دبیرستان فردوسی	—	۴۰۰
۱۹۰	سلطانی (مزار صالح علیشاه)	۱۳۰۲	۴۰۰۰ (۲۴۶ خ)
	گنبد قابوس		
۱۹۱	آموزش و پرورش	—	—

شماره	نام	تأسیس	تعداد کتاب
	لار		
۱۹۲	آموزش و پرورش	—	—
۱۹۳	دیبرستان صحبت	۱۳۲۶	۳۰۰۰ (۳۵ خ)
۱۹۴	عمومی انجبة القتهائی	—	—
	لاهیجان		
۱۹۵	شهرداری	۱۳۳۶	۱۴۹۰
	لشت نشا		
۱۹۶	عمومی لشت نشا	—	۱۸۸
	لنگرود		
۱۹۷	شهرداری	—	۱۳۵۰
۱۹۸	شیر و خورشید سرخ	—	۱۱۵۱
	ماکو		
۱۹۹	آموزش و پرورش	—	—
	ماهان		
۲۰۰	آموزش و پرورش	—	۴۲۶
	مجلات		
۲۰۱	آموزش و پرورش	—	—
۲۰۲	دیبرستان ۱۵ بهمن	۱۳۲۷	۱۲۰۰
	هرند		
۲۰۳	آموزش و پرورش	—	۱۱۸۲
۲۰۴	مدرسه علوم دینیة ولی عصر	—	—
	مسجد سلیمان		
۲۰۵	باشگاه مرکزی نفت	۱۳۱۰	۸۰۰۰
۲۰۶	کلوپ ایران	—	۲۵۰۰
	مشکین شهر		
۲۰۷	آموزش و پرورش	—	۴۷۰

شماره	نام	تألیس	تعداد کتاب
مشهد			
٢٠٨	آموزش و پرورش	١٣٠٣	(١٤٦ خ) ١٦٢٦٥
٢٠٩	آستان قدس	ح قرن نهم	(٩٣٢٢ خ) ٤٦٤٧٧
٢١٠	انجمن ایران و آمریکا	١٣٣٦	٢٠٠٠
٢١١	دانشکده ادبیات	١٣٣٤	(١٣ خ) ١٢٠٠٠
٢١٢	دانشکده پزشکی	١٣٢٢	٥٧٠٠
٢١٣	دانشکده علوم	—	—
٢١٤	دانشکده معقول و منقول	—	٤٠٠٠
٢١٥	دانشکده کشاورزی	—	—
٢١٦	مسجد گوهرشاد	—	٧٠٠٠
٢١٧	مدرسه میرزا جعفر	١٣٣٠	(٣٠٠٠ +) چ ٢٢٠٠
٢٢٨	مدرسه نواب	١٠٨٦ ق	(٨٦٤ +) چ ٣٥٠٠
ملایر			
٢١٩	آموزش و پرورش (دیرستان پهلوی)	—	٤٠٠٠
مهاباد			
٢٢٠	آموزش و پرورش	—	—
میان دو آب			
٢٢١	آموزش و پرورش	١٣٣٦	١٠٠٠
نائین			
٢٢٢	آموزش و پرورش	١٣٣٦	(٢٠ خ) ٤٠٥٠٠
٢٢٣	نصف آباد	١٣٣٦	٤٥٧
نهاوند			
٢٢٤	آموزش و پرورش	—	—
فیروز			
٢٢٥	آموزش و پرورش	—	١٣٦٠
نیشابور			
٢٢٦	آموزش و پرورش	١٣٣٥	(٢٣ خ) ٢٥٠٠

شماره	نام	تاسیس	تعداد کتاب
	همدان		
۲۲۷	آرامگاه بوعلی	۱۳۳۳	۴۴۶۵ (۲۳ خ)
۲۲۸	شیر و خورشید	—	۱۵۰
۲۲۹	عمومی اوقاف	۱۳۴۱	۱۲۱۲ (۱۲ خ)
۲۳۰	عمومی دامغانی	۱۳۳۹	۱۵۰۰ (۱۶ خ)
۲۳۱	غرب (مدرسه آخوند)	۱۳۳۲	۸۵۰۰ (۱۲۰۰ خ)
	یزد		
۲۳۲	عمومی مریزدی	۱۳۳۵	۳۷۲۳ (خ و چ)
۲۳۳	مدرسه عبدالرحیم خان	—	—
۲۳۴	عمومی شرف الدین علی	۱۳۲۷	۳۴۲۰ (۶ خ)
۲۳۵	مسجد جامع (وزیری)	۱۳۳۴	۱۲۰۰۰ (۱۵۹۶ خ)

پرسشنامه

نام کتابخانه نام شهر
نشانی وابسته به
رئیس یا مدیر تاریخ تأسیس

تعداد کل کتب
خطی
چاپی
مجلات
{ فارسی
{ عربی

(تعداد کتب چاپی فارسی عربی انگلیسی فرانسه
زبانهای دیگر)

چه نوع فهرستهایی تهیه شده است ؟

کتابخانه چه مواقع باز است ؟

اعتبار خرید کتاب در سال چه میزان است ؟

تعداد کارمندان چیست ؟

تعداد مراجعه کنندگان در یکسال

تاریخ ارسال این پرسشنامه

نام کتابخانه های دیگر شهر شما چیست ؟